

УДК 37.01.75

МЕТОДИ ФОРСАЙТУ У ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОМУ ПРОГНОЗУВАННІ МОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Степанова К. В.

В статті розглядаються можливості застосування методів форсайту як самостійної парадигми наукової прогностики для рішення завдань економіко-екологічного прогнозування морської діяльності. Розглядаються компоненти, завдання та функції форсайту.

Ключові слова: економіко-екологічне прогнозування, форсайт, морська діяльність

Постановка проблеми. Сучасні глобалізаційні процеси різко загострили конкуренцію на світових ринках, висунувши в число головних чинників конкурентоспроможності стратегічні переваги. У таких умовах надзвичайно затребуваним стає прогностичне забезпечення довгострокового розвитку морської діяльності. В умовах сучасної кризи, яка охоплює не тільки економічну, а й екологічну сферу, набуває актуальності економіко-екологічне прогнозування (ЕЕ-прогнозування) морської діяльності як засіб підвищення ефективності прийняття рішень.

На лідируючі позиції серед традиційних інструментів наукової прогностики сьогодні висунулися форсайт-дослідження, які придбали в ході своєї еволюції якісно нові риси. Якщо всього кілька років тому вони розглядались як один з напрямків синтетичної концепції суто технологічного прогнозування, то в даний час можна вважати, що цілком самостійну парадигму наукової прогностики став представляти сам метод форсайт (Foresight) [1-3].

Аналіз публікацій. Питаннями економіко-екологічного прогнозування, а саме розробкою понятійно-категоріального апарату прогнозування, типологією прогнозів; систематизацією принципів прогнозування; розробкою методів прогнозування займалися такі автори, як Івахненко А.Г., Громова О.М., Крисілов А.Д., Ковалева Н.Г., Лозовський В.С., Степанов В.М. та інші [4].

Формулювання цілей статті. В даній статті ставиться задача розглянути у економіко-екологічному прогнозуванні морської діяльності також використання форсайту як одного із найважливіших методів прийняття ефективних управлінських рішень, а саме розглянути компоненти, завдання та функції форсайту.

Викладення основного матеріалу. Економіко-екологічне прогнозування - це не просто з'єднання економічного та екологічного прогнозів, а комплексне судження, основане на знанні економіко-екологічних законів і закономірностей [4, стор. 22]. Принципова схема прогнозування розвитку морегосподарських систем с точки зору єдності природних та економічних процесів представлена на рис. 1.

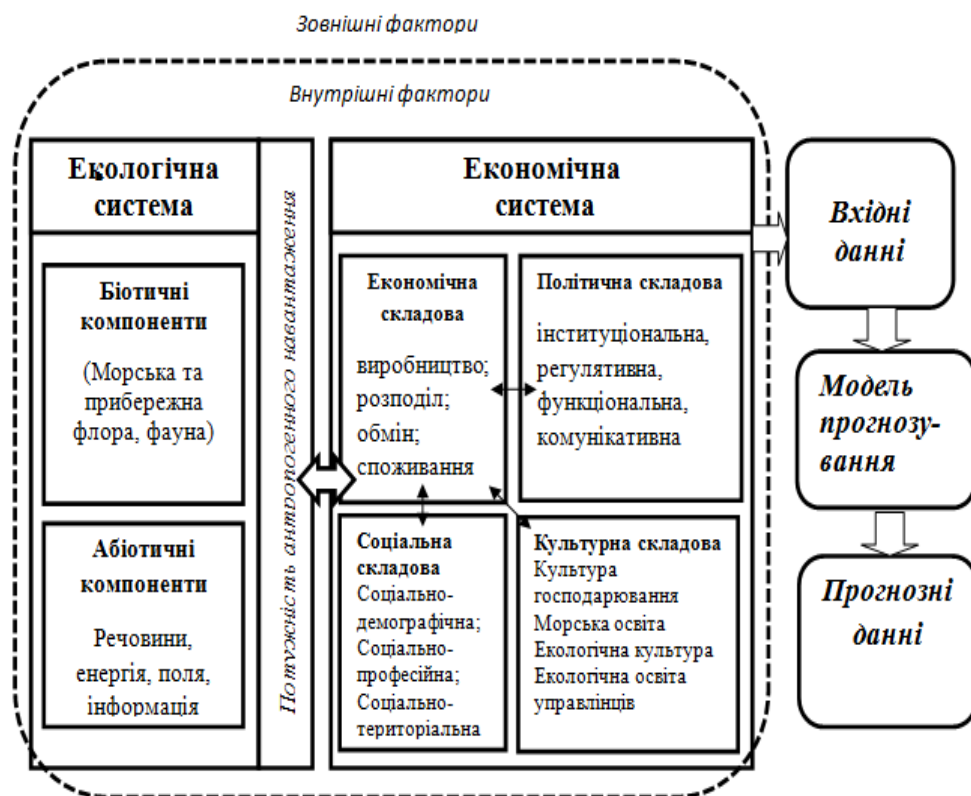

Рис. 1. Принципова схема прогнозування розвитку море господарських систем з точки зору єдності економіко-екологічних процесів

Основним завданням економіко-екологічного прогнозування є отримання інформації про майбутній стан економіко-екологічної системи, пошук оптимальних управлінських рішень, визначення умов та ресурсів щодо досягнення поставлених цілей.

Увесь процес прогнозування можна умовно розділити на 5 стадій: формування цілепокладання прогнозу та теоретичних концепцій дослідження; збір і аналіз інформації; розробка прогнозної моделі; верифікація моделі; розробка оптимального рішення на основі прогнозу.

При розробленні прогнозів використовуються велика кількість різноманітних методів, під яким розуміють сукупність способів та прийомів мислення, які дозволяють на основі аналізу ретроспективних даних, що характеризують теперішній стан, внутрішні та зовнішні зв'язки об'єкта прогнозування, зробити судження певної достовірності відносно його майбутнього розвитку та стану у перспективі.

За оцінками вчених налічується більш як 150 методів прогнозування, з яких практично використовується не більше 20. При ЕЕ прогнозуванні можуть використовуватись загальні підходи прогнозування - історичний підхід, комплексний підхід, системний підхід, структурний підхід, системно-структурний підхід [4].

Специфічні методи ЕЕ прогнозування класифікуються за наступними ознаками: за ступенем формалізації, загальному принципу дії, способам отримання прогнозованої інформації. У складі формалізованих методів, зокрема для ЕЕ прогнозування, виділяють дві основні групи методів: методи екстраполяції та методи моделювання.

Треба підкреслити, що на лідируючі позиції серед традиційних інструментів наукової прогностики сьогодні висунулися форсайт-дослідження, які придбали в ході своєї еволюції якісно нові риси. Якщо всього кілька років тому вони розглядались як один з напрямків синтетичної концепції суто технологічного прогнозування, а саме стратегічного інформування (Strategic Intelligence), яка також охоплювала прогнозування розвитку технології (Technology Forecasting) і оцінку наслідків її впровадження (Technology Assessment), то в даний час можна вважати, що цілком самостійну парадигму наукової прогностики став представляти сам метод форсайт (Foresight) [2].

Під форсайт-дослідженнями в сучасній практиці розуміють систематично здійснюваний, відкритий для широкої участі процес, який орієнтується на вироблення рішень сьогоднішнього дня і на мобілізацію спільних дій, поєднує уявлення про майбутнє і формує бачення на середньо-і довгострокову перспективу [1-3].

Форсайт є міждисциплінарним інструментом і включає в себе різноманітні методи:

- кількісні - індикатори, патенти, бібліометрика, бенчмаркінг, екстраполяція, моделі;

- якісні - Wild-cards, наукова фантастика, ігрова стимуляція, написання сценаріїв, «прогноз генія», ролеві ігри, backcasting, Swot-аналіз, мозковий штурм, дерева відповідностей, сценарні семінари, сканування, панелі громадян, панелі експертів, морфологічний аналіз, опитування, семінари, інтерв'ю, огляд літератури,

- змішані - дорожні карти, метод Дельфі, критичні технології, багатокритеріальний аналіз, голосування, кількісний аналіз, карти осіб, які приймають рішення (ОПР), крос-імпакт аналіз [5].

На відміну від традиційного прогнозування, яке зазвичай припускає бачення однієї картини майбутнього, сучасний форсайт виходить з посилки її множинності. Причому кожний з можливих варіантів фактично представляється у вигляді результатів дій, сформульованих і вжитих сьогодні всіма суб'єктами морської політики - державою, суспільством, наукою і бізнесом. Тимчасові горизонти форсайт-досліджень, як правило, перевищують аналогічні показники, які застосовуються при традиційному прогнозуванні. Вони істотно змінюються в залежності від розглянутого сектора і потреб цілепокладання і зазвичай знаходяться в діапазоні від 5 до 30 років, хоча можуть бути і більш тривалими. Характерною особливістю форсайт-дослідження в галузі морської діяльності стає його орієнтація на одночасне вирішення наступних базових функціональних завдань (рис. 2).

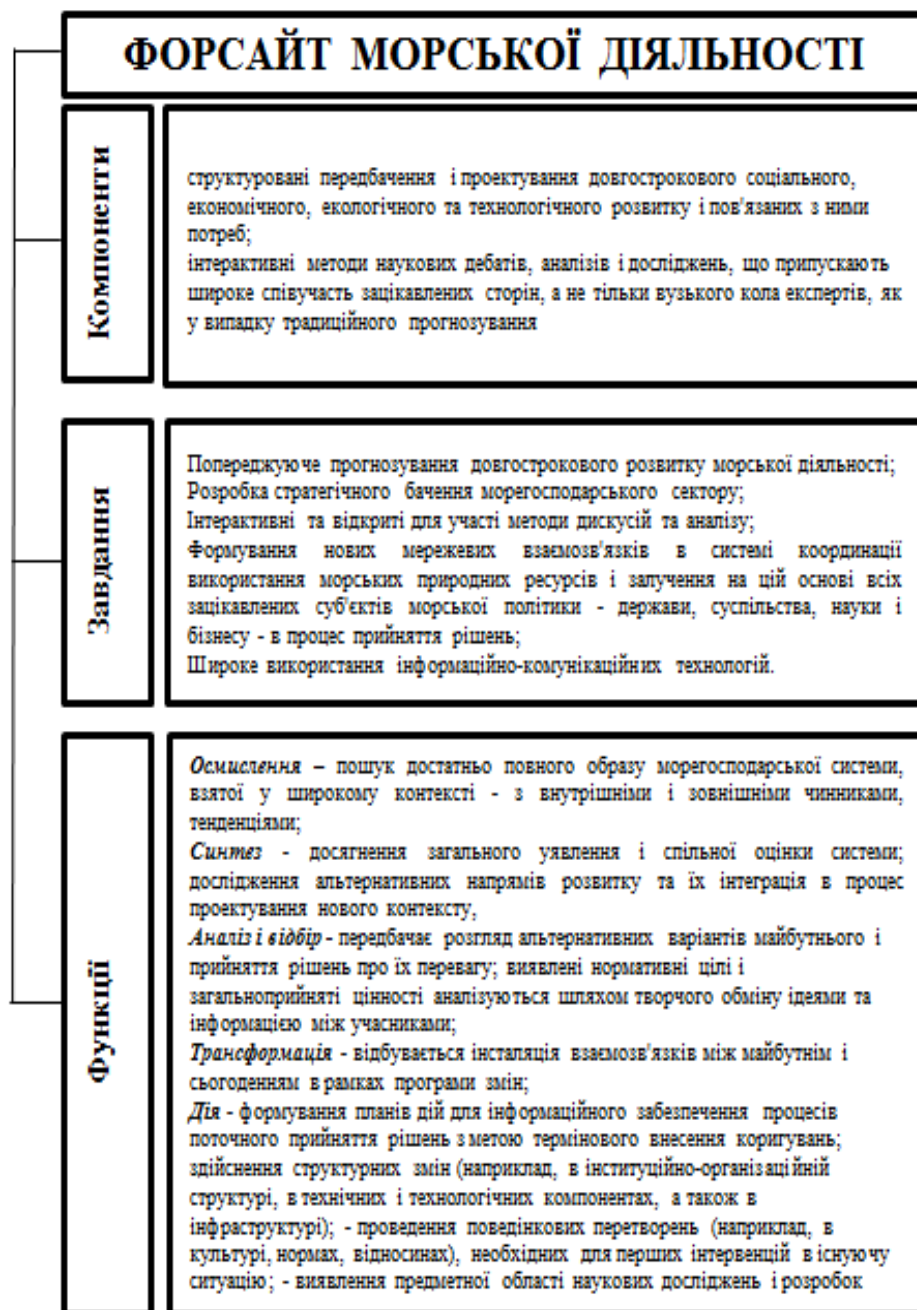

Рис. 2. Компоненти, завдання та функції форсайту морських систем

Висновки. Наступного часу набуває актуальності економіко-екологічне прогнозування морської діяльності як засіб підвищення ефективності прийняття управлінських рішень.

Форсайт-дослідження сьогодні – це один із лідируючих інструментів наукової прогностики, які в ході своєї еволюції придбали якісно нові риси. Форсайт є міждисциплінарним інструментом і включає в себе різноманітні методи: кількісні, якісні та змішані.

Застосування методів форсайту покликане сприяти розробці конкретних рекомендацій щодо вибору пріоритетів розвитку (наприклад, виділення «точок зростання» для морського сектору) і механізмам їх практичної реалізації (дорожні карти). При цьому його ефективність буде прямо залежати від того, наскільки основні рекомендації будуть використані в конкретних управлінських рішеннях.

Практичне використання висновків, зроблених в ході проведення форсайту, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності морегосподарського сектору, формуванню політики випереджального реагування на негативні впливи на морське природне середовище та можливості прийняття рішень.

Література

1. Форсайт в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.uintei.kiev.ua/foresight/ru/ru_foresight.php
2. A Practical Guide to Regional Foresight. FOREN Network (Foresight for Regional Development) / European Communities. 2001. - P. 3.
3. Карасев О. И., Вишневский К. О., Веселитская Н. Н. Возможности использования методологии Форсайта для разработки стратегических прогнозов отраслевого развития // Труды МАИ. 2012. № 53
4. Экономика-экологическое прогнозирование (методология, методы, приложения) / Под.ред. В. Н. Степанова. – Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, 2003. – 350 с.
5. Foresight: processes, practices and methodologies», Popper, 2008

Abstract

Stepanova K.V.

Methods of foresight in economic and environmental forecasting maritime activities

The article addresses the possibility of using of Foresight methods as an scientific prognostic paradigm for economic-ecological forecasting of maritime activities. Components, tasks and functions of Foresight were examined.

Key words: economic-ecological forecasting, Foresight, marine activity